

MONOGRAFIES I RECERQUES

Cercles. Revista d'Història Cultural 17/2014: 121-138

ISSN: 1139-0158

JOSEP SUNYOL I GARRIGA. ESPORT I CIUTADANIA

Jordi Badia

Universitat Autònoma de Barcelona

RESUM. El present article tracta sobre la figura de Josep Sunyol i Garriga, periodista, polític i president del F.C. Barcelona en el moment del seu assassinat a mans de les tropes franquistes les primeres setmanes de la Guerra Civil, i que durant dècades ha restat pràcticament en l'oblit. Aquest article analitza les múltiples facetes d'un personatge rellevant del primer terç del segle XX a Catalunya que va destacar per la seva activitat en la premsa, la política i l'esport.

Una activitat que va desenvolupar des dels seus postulats republicans d'esquerres i catalanistes i en la qual destaca la seva aportació als conceptes d'esport i ciutadania, lligats al procés de construcció de la modernitat que vivia Catalunya i que Sunyol omplia de contingut en la seva perspectiva de construcció nacional.

PARAULES CLAU. Burguesia catalanista, esquerres, Catalunya, republicanisme, esport, ciutadania, modernitat.

ABSTRACT. This article is about the figure of Josep Sunyol i Garriga, journalist, politician and president of FC Barcelona at the time of his murder at the hands of Franco's troops in the first weeks of the Civil War, and who for decades has remained virtually forgotten. This article discusses the many facets of a character who was important in Catalonia in the first third of the 20th century and was noted for his activity in the press, politics and sports.

This activity was carried out against the background of his leftist republican and Catalanist postulates and his outstanding contribution to the concepts of sport and citizenship, linked to the process of construction of modernity which Catalonia was undergoing at the time and to which Sunyol gave content through his nation-building perspective.

KEY WORDS. Catalanist bourgeoisie, left, Catalonia, republicanism, sport, citizenship, modernity.

Introducció

Josep Sunyol i Garriga (1898–1936) va ser assassinat per un escamot de l'exèrcit franquista el 6 d'agost de 1936. En aquell moment, era diputat a les Corts espanyoles per Esquerra Republicana de Catalunya (ERC), president del FC Barcelona i propietari del periòdic *La Rambla*. També era fill d'un industrial sucrer i importador de productes colonials. Era un burgès d'esquerres, republicà i catalanista, tres identitats que barrejades prefiguren una personalitat tan rica com complexa.

Quan Josep Sunyol i Garriga fou assassinat, acumulava deu anys de trajectòria pública que li havia donat la seva activitat en la premsa, l'esport i la política. La popularitat de què gaudia era notòria. Una bona prova n'és el fet que en les eleccions del 28 de juny de 1931, quan es va presentar com a independent en la candidatura de les Esquerres Republicanes de Catalunya, fou el candidat que va obtenir més vots (117.594), per davant de Francesc Macià (111.808) i Lluís Companys (113.288). En el moment de la seva desaparició, Sunyol era un personatge que avui qualificaríem de mediàtic.

I, això no obstant, la seva mort va anar seguida de seixanta anys de silenci. L'obra i la figura d'aquest personatge van quedar enterrades en un oblit gairebé absolut. Com el seu cos i els dels seus quatre acompanyants, que no han estat mai trobats. Sunyol va esdevenir una nota erudita a peu de pàgina en els llibres d'història de la premsa esportiva o del club blaugrana. Quan se'n va recuperar la memòria, a mitjan anys noranta, es va fer a partir de la seva condició de president del FC Barcelona. El Barça, sota el pes dels quaranta anys de dictadura franquista, s'havia consolidat com a *més que un club* i a Sunyol se'l va reconstruir a partir d'aquesta divisa convertint-lo, al seu torn, en *més que un president*. Naixia el mite de l'*altre president afusellat*, en referència al president de la Generalitat Lluís Companys. Hi havia una base ideològica per a sustentar aquesta construcció: l'Esport i Ciutadania, la divisa que presidia *La Rambla* i que va ser l'ideari de vida de Sunyol, que en resumeix tota la seva actuació pública però que va molt més enllà del Barça i del futbol.

En aquest article ens proposem deconstruir el mite de Josep Sunyol i Garriga com l'*altre president afusellat* per tornar-lo a construir, més complet.

Perquè per a Sunyol, l'esport de masses i, més concretament, el futbol, va ser un instrument necessari per al seu objectiu últim, com ho van ser la premsa i la política, al capdavant. Tota l'activitat que va desenvolupar va anar encaminada al propòsit molt més ambiciós de regeneració nacional i ciutadana de Catalunya.

Per a comprendre bé l'ideari de Sunyol, cal situar-lo en el context socio-polític en què va emergir. D'una banda, hi havia en el front interior la Dictadura de Miguel Primo de Rivera i el fracàs de la via col·laboracionista amb el Govern espanyol propugnada per la Lliga Regionalista de Francesc Cambó, i, de l'altra, hi havia en el front exterior un context internacional en què nacions de la grandària de Catalunya com eren Irlanda, Txecoslovàquia i Finlàndia havien aconseguit feia tot just una dècada emancipar-se dels estats de què havien format part.

Enmig d'aquesta conjuntura, l'esport va esdevenir un fenomen de masses gràcies a un procés de popularització i democratització i, per damunt de qualsevol altra disciplina, va ser el futbol la que més aficionats va arrossegar. El missatge de Sunyol anava adreçat, precisament, a les classes populars que, pel seu afany de culturització i de progrés social, tant anaven als ateneus com als camps d'esport, i, particularment, es dirigia als joves i a les dones perquè ells havien de ser la força nova que dugués Catalunya a ser el país culturalment ric, socialment just i nacionalment lliure que perseguia.

Esport i Ciutadania

Les arrels

El pensament i l'acció de Josep Sunyol i Garriga es van desplegar a partir de l'esport i la ciutadania. Aquestes dues paraules, unides a través de la conjunció copulativa *i*, es van convertir en la divisa del seu periòdic *La Rambla*. Més encara, van ser el seu lema de vida. Quan Sunyol deia esport, volia dir «raça, entusiasme, optimisme, noble lluita de joventut». I quan deia ciutadania, volia dir «civilitat, catalanitat, liberalisme, democràcia, generositat, amplis afanys espirituals».¹ Ara: per a comprendre bé la divisa *Esport i Ciutadania*, hem de fer una mica de volta i anar a fixar-nos en quins tres contextos va créixer perquè, a la Catalunya dels anys vint, esport i ciutadania no eren dos conceptes que lliguessin tan clarament, al contrari: més aviat eren adversaris.

¹ *La Rambla de Catalunya*, II, núm. 46, 9 de febrer de 1931, p. 14-15.

Sunyol i Garriga va beure de tres fonts diferents. D'una banda, hi havia l'ambient familiar. Va néixer en el si d'una família burgesa que havia fet una gran fortuna amb el comerç de productes colonials i la indústria sucrera. La família era d'ideologia catalanista i republicana, especialment en el cas de l'oncle Ildefons Sunyol i Casanovas. El pare, Josep Sunyol i Casanovas, sempre es va mantenir allunyat de l'activitat política i més aviat veia amb desconfiança l'activitat seguida pel seu fill.²

D'altra banda, hi havia el context polític. Vol dir, en el front interior, la Catalunya anorreada per la dictadura del general Miguel Primo de Rivera (1923-1930) i, en el front exterior, les nacions que, d'un potencial econòmic i demogràfic semblant al de Catalunya, com eren Finlàndia, Irlanda o Txecoslovàquia, havien aconseguit feia pocs anys emancipar-se de l'estat a què havien pertangut.

I, finalment, hi havia el context esportiu. Als anys vint, quan Sunyol va entrar de ple en la vida pública, a Catalunya hi havia un debat molt intens que es desenvolupava en articles a la premsa i en conferències en els ambients universitaris i intel·lectuals, sobre el valor social que calia atorgar a l'esport, que en aquella dècada s'anava convertint en un fenomen de masses, i, especialment, sobre quin paper hi havia de tenir el futbol, que era de llarg la disciplina que més aficionats atreia, en un moment de greu crisi sociopolítica com era aquell.³

El context familiar

Josep Sunyol i Garriga és hereu de l'acció política del seu oncle Ildefons Sunyol i Casanovas (1866-1913), de qui Antoni Rovira i Virgili va dir:

[...] sentia per les coses mercantils una atracció molt viva; exempta, però, de l'aspre deler del guany. Ell veia les finances, el comerç i la indústria com a activitats nobles. S'adonava de la missió social i nacional de la riquesa, i l'estimava, per damunt de l'egoisme personal, com un instrument de civilització i progrés. Se sentia tan allunyat dels senyors Esteves sense preocupacions espirituals, com dels Ramonets menyspreadors de les activitats mercantils i mercantívoles.⁴

² J. BADIA, *Josep Suñol i Garriga. Viure i morir per Catalunya*, Lleida, Pagès editors.

³ A. BALCELLS i G. SAMPER, *L'escoltisme català (1911-1978)*, Barcelona, Barcanova, 1993.

⁴ Antoni ROVIRA I VIRGILI, *Els polítics catalans*, Barcelona, Galba edicions, 1977.

És una definició que també escau al nebot. Perquè també ell va provar de fer la mateixa síntesi entre aquests dos arquetips de la classe mitjana catalana convertits en literatura per Santiago Rusiñol a *L'Auca del senyor Esteve*. Josep Sunyol i Garriga va combinar la participació en el negoci familiar amb la dedicació de tants recursos com podia a favor del seu projecte de país.

L'oncle Ildefons fou la primera referència política de Josep Sunyol i Garriga. I, després de la seva mort prematura, quan el nebot tenia 15 anys, la va ser Jaume Carner i Romeu (1867-1934), que fou ministre d'Hisenda de 16 de desembre de 1931 a 12 de juny de 1933, amb el govern de Manuel Azaña Díaz. Ildefons Sunyol i Jaume Carner havien estudiat junts i van fer junts el bateig polític a la campanya per a la catalanització de l'Ateneu Barcelonès de finals del segle XIX, i, des de llavors, van compartir una mateixa trajectòria política que els va dur de la Unió Catalanista d'Enric Prat de la Riba i Àngel Guimerà al Centre Nacional Català, passant per la Lliga Regionalista i la coalició Solidaritat Catalana.⁵

A Sunyol i Garriga, el neguit per la política li va encomanar l'oncle Ildefons. Que era una figura que estava present tothora en el seu pensament ho prova, per exemple, que al seu únic fill li posés el nom de Josep Ildefons i que, simultàniament, usés aquests dos noms per a firmar els primers articles amb pseudònim a *La Nau dels esports*.⁶ De l'oncle va heretar el catalanisme i el republicanisme, però també una oposició ideològica i programàtica respecte de Francesc Cambó i Batlle (1876-1947). Ildefons Sunyol i Francesc Cambó van ser rivals polítics acèrrims. El punt de trencament va tenir lloc l'any 1904, arran de la visita d'Alfons XIII a Barcelona, per bé que l'enfrontament ja venia d'uns anys abans. Sunyol, juntament amb Carner, formava part del grup de regidors de l'Ajuntament de Barcelona que estava en contra d'anar a rebre en audiència el monarca. Dels setze regidors que tenia la Lliga Regionalista al consistori barceloní, set van fer boicot a la visita reial i els altres nou hi van anar; Cambó va exposar davant del rei Alfons XIII el memorial de greuges que tenia Catalunya. La discrepància que hi havia entre aquells dos grups anava molt més enllà d'un gest de cortesia política i es va fer palesa en una nota de protesta adreçada «al poble de Barcelona» en què blasmaven la iniciativa dels seus companys i en

⁵ J. LLORENS, *La Unió catalanista i els orígens del catalanisme polític*. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat. I TERMES, J. (2000). *Història del catalanisme fins al 1923*. Barcelona, Pòrtic, 1992.

⁶ J. BADIA, *op. cit.*

què subratllaven que les demandes davant del rei no havien servit per a res ja que el monarca els havia respost que la Constitució no li concedia facultats per a atorgar-les.

A banda de les diferències ideològiques expressades en el republicanisme i el laïcisme i de pragmàtica política, l'enfrontament entre Ildefons Sunyol i Francesc Cambó que va heretar Josep Sunyol també tenia caràcter personal. Que ambdós sortissin escollits diputats a les Corts espanyoles a les eleccions de l'abril del 1907 anant plegats a la coalició de Solidaritat Catalana no les va apaivagar, al contrari. Era un enfrontament que venia de lluny. Cambó s'havia pres molt malament que el grup de Sunyol i Carner el vetés com a candidat per a les eleccions a l'Ajuntament de Barcelona del 1901.

El meu nom fou seriosament objectat pel grup de l'Ateneu: jo no havia complert encara vint-i-cinc anys; era un modest passant d'un despatx modest com el de Narcís Verdager i Callís; jo no tenia ni una situació econòmica, ni una situació social; jo no era més que un propagandista polític i això, els homes de l'Ateneu, tots amb gran prestigi professional, social i econòmic, ho trobaven insuficient. El meu nom, a judici d'ells, dissonava la candidatura. Prat, amb la seva tenacitat apassionada per dintre i freda per fora, sostingué increbantablement [sic] la meua inclusió en la candidatura i acabà per imposar-la.⁷

Cambó va dedicar a les seves memòries uns quants paràgrafs a parlar d'Ildefons Sunyol, i no pas amablement. No en tenia una opinió favorable. El considerava un «trànsfuga» i un home que, tot i el seu «domini a la perfecció de la llengua castellana» i la seva «gran intel·ligència» i «gran cultura», era «feble de cos i mesquí d'esperit», «habituat a l'encens constant de la seva penya de l'Ateneu» que li havia «creat ànima de *prima donna*».

En realitat, Sunyol no era ni havia tingut mai un temperament polític. Els amics cregueren que podia ésser-ne perquè era capaç, després de llarga i meticulosa preparació, de fer un bell discurs! La seva incapacitat per a la política la mostra una frase que li era corrent: «Jo no voldria ésser ministre més que un dia per a signar un decret donant l'autonomia a Catalunya: dimitiria l'endemà i me'n tor-

⁷ Francesc CAMBÓ, *Francesc Cambó. Memòries (1876-1936)*, Barcelona, Editorial Alpha, p. 78, 1981.

naria a Barcelona». D'un home que pensés i parlés així, la família i els amics podien esperar-ne molt, però el seu país molt poca cosa!⁸

Tanmateix, el fons de l'enfrontament era estratègic i ideològic, i si té importància tenir-lo present és perquè és molt semblant al que va reproduir-se, als anys vint i trenta, entre Francesc Cambó i Josep Sunyol. A les seves memòries, Cambó no va fer cap menció directa ni de Sunyol ni de *La Rambla*, tot i que sí que es va referir, en parlar de Francesc Macià, als «energúmens [sic] sense escrúpols»⁹ que «manaven a través d'ell» i dels «seus seguidors, els de Mori Cambó».¹⁰ Sunyol i *La Rambla* van donar suport des del primer dia a Macià i van combatre Cambó i la Lliga Regionalista, tant com des de la *La Veu de Catalunya* i Cambó mateix van combatre l'independentisme de Macià, però sense propugnar ni avalar en cap cas el joc brut. Cambó advocava per l'intervencionisme en els afers espanyols i per la constitució d'una federació ibèrica, tot el contrari del que creia Sunyol que s'havia de fer pel bé de Catalunya i els catalans, i va anar contra Cambó a pit descobert perquè no creia ni en la monarquia ni en la seva política d'intervenció en els governs espanyols. Aquesta era la discrepància profunda i irreconciliable entre els Sunyol i Cambó.

El context polític

Josep Sunyol i Garriga va iniciar-se en l'activitat política quan era un estudiant de dret a la Universitat de Barcelona, dins de l'Associació Catalana d'Estudiants i, més endavant, va participar en l'organització del II Congrés Universitari Català.¹¹ No obstant això, no va militar en cap partit polític fins al 1930, quan va entrar a Acció Republicana de Catalunya que havia fundat Antoni Rovira i Virgili, en escindir-se d'Acció Catalana. La política va ser el darrer estadi de l'acció pública de Sunyol, posterior a l'activitat com a directiu al FC Barcelona i la Federació Catalana de Futbol Associació (FCFA) i com a periodista. Va ser escollit diputat a les Corts espanyoles en les eleccions dels anys 1931, 1933 i 1936.

La seva entrada a la vida pública va tenir lloc el 1925, després de completar els estudis de dret i casar-se amb Glòria Soler i formar la seva pròpia fa-

⁸ *Ibid.*, p. 146.

⁹ *Ibid.*, p. 452.

¹⁰ *Ibid.*, p. 459.

¹¹ J. BADIA, *op. cit.*, p. 187.

mília, però a través de l'esport. El gener d'aquell any es va fer soci del FC Barcelona i al cap d'un any i mig, el juny del 1926, ja en va ser escollit vicesecretari. Tot seguit, l'estiu del 1927 va accedir a la FCFA com a delegat del FC Barcelona i en qualitat de vicepresident.

En aquells anys, Catalunya era un país sotmès per la Dictadura de Primo de Rivera. La indiferència general amb què s'havia rebut el cop d'estat del 13 de setembre de 1923 aviat va tornar-se en contra de la llengua i els símbols catalans i va estroncar la via autonomista, tot just encetada. Per a les forces catalanistes, aquella hostilitat de la dictadura, que havia actuat amb el beneplàcit del rei Alfons XIII, certificava l'error de la via col·laboracionista propugnada per la Lliga Regionalista i Francesc Cambó i, a ulls de Josep Sunyol, donava la raó al seu oncle.

Si Sunyol va creure en Macià des del primer moment i va fer campanya per al seu retorn i la seva candidatura a les eleccions del 1931, quan no era ni una aposta evident perquè el seu Estat Català tenia poc pes i la seva figura era vista com la d'un vell eixelebrat, ni tampoc era una opció fàcil perquè l'Acció Catalana Republicana en què militava no en va voler saber res, va ser, més enllà de l'afinitat ideològica i programàtica, perquè tenia molt present la figura del president txecoslovac Thomas G. Masaryk que, als 68 anys i des de l'exili, havia dut Txecoslovàquia a la independència.

El catalanisme havia buscat referents a l'exterior que l'ajudessin a explicar el perquè del fracàs de la via autonomista i que li donessin pistes a partir de les quals refer els camins per a la transició nacional. Hi havia el polític i hi havia el militar. Si Irlanda i el Sinn Féin eren un exemple per als partidaris de la lluita armada, els qui optaven per la via política es van fixar en Txecoslovàquia, Polònia o Finlàndia, països que havien aconseguit el reconeixement internacional del dret dels pobles a l'autodeterminació i la independència sancionat a l'acabament de la Primera Guerra Mundial. Si fa no fa, tots havien passat per una evolució similar:

Un període romàntic de ressorgiment nacional, partint, en general, d'un ressorgiment lingüístic i literari. Un altre període polític de difusió de la consciència nacional i lluites parlamentàries amb l'Estat opressor, amb alternatives de concessions i repressions, període que sol acabar amb l'obtenció d'algunes llibertats. Aprofitament d'aquestes llibertats per a enfortir la personalitat nacional i la seva

consciència entre els nacionals. Finalment, l'aprofitament d'una avinentesa propícia, per un cop decidit i enèrgic, per a assolir la independència.¹²

El context esportiu

Catalunya complia força bé aquest esquema de camí cap a la independència. Només li havia mancat l'estadi final. Sunyol va contemplar la via política exclusivament i, entre tots els exemples possibles, va fixar-se en Txecoslovàquia com, de fet, van fer la majoria de forces catalanistes. Perquè a més del seu líder Thomas G. Masaryk hi havia el moviment dels sòkols que havia fundat el 16 de febrer de 1862. Es tractava de centres de gimnàstica, tot i que ben aviat es van transformar en ateneus en què es feien lectures i discussions de caràcter patriòtic amb l'objectiu d'educar la joventut físicament, moralment i intel·lectualment.

D'aquesta manera l'educació física juga un doble paper important. Per una banda es tracta d'adquirir qualitats morals que vénen a ésser el fruit directe dels exercicis físics, com el domini de si mateix, l'endurança, el coratge, l'amor pel treball, la tenacitat i la regularitat en l'esforç. D'altra banda, es tracta d'acomplir certes obligacions morals estretament lligades amb els exercicis físics, de les quals la gimnàstica ben practicada pot assegurar la plena realització. Són, per exemple, la sobrietat, la modèstia, el desinterès, la disciplina de si mateix, la puntualitat, el bon humor constant, el desig de millorament, l'esperit de disciplina, l'amor al pròxim.¹³

L'exemple dels sòkols va fer pensar que si Catalunya no havia pogut resistir l'embat de la dictadura era per manca de fortalesa, tant física com moral,¹⁴ i per un excés d'individualisme, sentimentalisme, tancament generacional i coïsoisme.¹⁵ No va ser una creença unànime ni poc discutida. Al contrari, també hi va haver el convenciment contrari: si el país no havia sabut oposar-se a la dictadura havia estat per manca d'intel·ligència i no pas de caràcter. El debat es va

¹² J.M. BATISTA I ROCA, del pròleg a A. SERCH, *L'exemple de Txecoslovàquia. (Els Sòkols. La lluita per la independència)*, Barcelona, Editorial Barcino, 1932, p. 6.

¹³ *Ibid.*, pp. 54-55.

¹⁴ J. M. BATISTA I ROCA, *L'estat de la nostra joventut*, Barcelona, 1930.

¹⁵ L. DURAN, *Intel·ligència i caràcter. Palestra i la formació dels joves 1928-1939*, Barcelona, Editorial Afers, 2007, p. 37.

desenvolupar a través de la premsa¹⁶ i en els cercles intel·lectuals. Així, la Federació Catalana d'Estudiants Catòlics va organitzar el 10 de febrer de 1928 un debat a la Universitat de Barcelona. El canonge Carles Cardó va sostenir-hi que el més decisiu era la intel·ligència, mentre que Josep Maria Batista va defensar-hi que l'educació del caràcter era més important que no pas el mer conreu de l'intel·lecte.

Un poble no en té prou amb homes de sensibilitat refinada o d'alta intel·ligència, amb artistes, savis o intel·lectuals; calen homes de tremp de gran voluntat, inclinats a l'acció, capaços d'emprendre empreses de gran volada. Artistes i intel·lectuals poden fer gran un poble en moments de pau, però sols els homes de caràcter i energia el salvaran de moments crítics.¹⁷

D'aquell debat va sortir la fundació de Palestra, l'abril del 1930, per part de Josep Maria Batista i Roca, i de la qual van formar part personalitats com J. V. Foix, Miquel Coll i Alentorn, Joan Coromines o Pompeu Fabra, que en va ser president. També hi va donar suport Josep Sunyol i Garriga. Va firmar el manifest fundacional «Als joves de Palestra», del 10 d'abril de 1930. L'objectiu de Palestra era millorar el caràcter i les aptituds dels joves, formarlos moralment a partir de l'educació humanística, cívica, esportiva, tècnica i patriòtica, però va tenir poca incidència en la vida pública,¹⁸ tot i haver sorgit en un moment en què la dictadura començava a mostrar signes de feblesa. El seu problema va ser no saber llegir el signe dels nous temps, quan l'esport ja s'havia convertit en un fenomen de masses, amb la incorporació de les classes més populars.¹⁹

A finals dels anys vint, Catalunya no només bullia de catalanisme i republicanisme. També hi havia l'esport i, especialment, hi havia el futbol i hi havia el FC Barcelona. I el que no va saber comprendre Josep Maria Batista i Roca ho va saber veure clar Josep Sunyol i Garriga. Batista i Roca no creia en el futbol, l'educació esportiva que preconitzava era l'excursionisme. Considerava que l'espectador del futbol era massa passiu i que quan s'agitava era per escri-dassar l'àrbitre i el jugador rival i per barallar-se, és a dir, que l'aficionat al fut-

¹⁶ J. BADIA, *op. cit.*, p. 68.

¹⁷ A. BALCELLS i G. SAMPER, *op. cit.*, p. 67.

¹⁸ L. DURAN, *op. cit.*, p. 14.

¹⁹ J. BADIA, *op. cit.*, p. 69.

bol no tenia res a veure amb l'home educat i civilitzat que pretenia.²⁰ L'excursionisme i el futbol van créixer de manera semblant durant la dècada dels vint, en nombre d'associacions. Però el futbol va guanyar-li la partida en quant al nombre d'aficionats i com a referent semiòtic.

Vigents unes lleis d'excepció que anul·laven els drets dels ciutadans, la gent que no conspirava s'esbravava amb l'esport, o feia les dues coses alhora. La *Santa Espina* havia substituït *Els segadors*, i la bandera barrada blaugrana del FC Barcelona substituïa la bandera d'or i sang de Catalunya. No es podien fer actes polítics però es feien partits de futbol que sovint tenien el mateix caràcter; no eren permeses les manifestacions, però el poble en massa es manifestava quan anava a rebre els jugadors de futbol després d'una victòria fora de Catalunya. Per aquestes i altres raons, l'esport, i molt especialment el futbol, vivia aleshores una època de plenitud i de passió. Els partits entre el Barcelona i l'Espanyol tenien el caràcter d'eleccions. Si guanyava el Barcelona, els funcionaris del Govern Civil i de Capitania treien foc pels queixals; si guanyava l'Espanyol, els catalanistes es posaven malalts.²¹

L'esport s'havia convertit en una activitat quotidiana. S'observava com un fenomen modernitzador de qualsevol societat, i els catalans el van incorporar en els hàbits culturals de lleure. L'esport socialitzava. Es podia usar de vehicle per a reforçar la identitat nacional i, alhora, aprofundir la llibertat individual i per a reduir les desigualtats entre les classes benestants i les populars, una discriminació que va començar a manifestar-se a partir del moment en què el vessant espectacular de l'esport s'imposava a la pràctica.²²

Per a Josep Sunyol i Garriga, totes les iniciatives eren vàlides. Per això, de la mateixa manera que va firmar el manifest fundacional de Palestra, també va encoratjar la fundació de l'Obra d'Educació Física Popular (OEFP) des de *La Rambla de Catalunya*, el 30 de març de 1930, considerant-la una «Obra patriòtica»:

²⁰ L. DURAN, *op. cit.*, p.38.

²¹ L. AYMAMÍ, a BURGUET i ARDIACA, F., *Els diaris de la Rambla: memòries del periodista Lluís Aymamí i Baudina (1899-1979)*, Barcelona, Diputació de Barcelona / Col·legi de periodistes de Catalunya, 1997.

²² X. PUJADAS, i C. SANTACANA, «Esport i ciutadania. Notes sobre el discurs esportiu a Catalunya en un període de canvi (1903-1927)». *Revista d'Etnologia de Catalunya*, I, juliol 1992, pp. 34-43.

[...] La majoria d'esports, i entre ells els més populars a casa nostra: futbol, rugby, natació, carreres, etc., només poden ésser practicats per individus físicament ben dotats i en plenitud de llur força. Això fa que ni els infants, ni els homes ja madurs, puguin beneficiar-se d'aquesta mena d'exercicis. El mateix podríem dir de les dones, encara que avui siguin nombroses les que es dediquen a esports atlètics.

Ara bé: si volem crear a Catalunya una raça forta i sana, és natural que no hem d'enfortir únicament els joves; hem d'enfortir els infants, que seran els homes de demà; hem de procurar que els homes conservin fins a la vellesa les forces de la joventut; hem d'enfortir les dones, les futures mares, per tal que siguin capaces de donar-nos fills robustos i sans. Això sol pot obtenir-se per mitjà de l'educació física nacional, i practicant al mateix temps les normes de la higiene.

Tothom està convençut avui dia de la necessitat de l'exercici físic; ningú no nega la importància de la higiene, i malgrat d'això, l'educació física està molt lluny d'ocupar el lloc que li pertoca, i quant a higiene, molta gent ignora encara els seus principis elementals.

[...] Remeiar aquest estat de coses és el que es proposa l'Obra de l'Educació Física Popular. La seva tasca no és pas de lluïment, no poden aconseguir-se amb ella èxits fàcils ni sorollosos; cal reconèixer, però, que és altament patriòtica i més profitosa per a Catalunya i els catalans que no pas els parlaments i els articles de molts senyors que es creuen tenir el monopoli del patriotisme.²³

En aquest article de *La Rambla de Catalunya* es recull bona part de l'essència del pensament de Sunyol: l'esport com a vehicle per a la regeneració ciutadana; i també fixa la població a què s'adreça: les classes populars amb voluntat de formar-se culturalment i de progressar socialment, els joves i les dones. Precisament, aquest serà el públic objectiu de la seva obra periodística.²⁴ En un altre article a *La Rambla*, firmat pel periodista Xavier Regàs, s'explicita d'una manera molt més clara per què l'esport i, més concretament, el futbol i no pas cap altra disciplina, havien de ser privilegiats per al seu objectiu últim:

[...] Per a menar la lluita amb èxit cal que acceptem els estats de fet existents i ens emmotllem a tots els inconvenients que comporten. Cal que ens avinguem a

²³ *La Rambla de Catalunya*, I, núm. 11, 9 de juny de 1930, p. 6.

²⁴ M. PALOMO ESCOTE, *La Rambla i el periodismo de masses a Catalunya 1930-1939*, tesi doctoral, Universitat Autònoma de Barcelona, 1986.

lluitar comptant amb la seva existència. Anar contra el corrent és voler lluitar perquè sí, sense la decisió ferma de reeixir en definitiva.

Això és el que no comprenen la majoria dels que han iniciat la croada contra l'esport, amb el pretext de fer ciutadania. ¿Quantes vegades no s'ha demanat en articles o s'ha exigít en conferències que la nostra joventut, si vol que la Pàtria vagi bé, ha d'abandonar els estadis i omplir les sales desertes de les biblioteques? Aquest tòpic ha fet fortuna, a jutjar per les vegades que hom el sent repetir, però ningú no s'ha fet càrrec de la seva ineficàcia. Si les joventuts s'entesten a anar als estadis, no en traurem res d'esgargamellar-nos dient-los des d'altres llocs que no hi han d'anar. El que hem de fer, si volem fer tasca positiva, és anar a predicar al mateix estadi i parlar un llenguatge esportiu i fer-los comprendre que l'esport pot i deu servir a bastament per a fer Pàtria.²⁵

Això és el que va fer Sunyol, anar a l'estadi i predicar un llenguatge esportiu. Ara: hi ha en aquest article un passatge que no hauria de passar desapercbut: Regàs parlava de *ciutadania* en un sentit d'oposició per part dels crítics de l'esport, que n'hi havia molts. Sunyol rebia atacs, per aquesta insistència, des de *La Veu de Catalunya*, per exemple, el diari de la Lliga Regionalista de Francesc Cambó. També en aquest punt hi havia discrepàncies profundes. En unir l'esport i la ciutadania en un mateix propòsit d'actuació i convertir-lo en el lema de la seva gran obra periodística, Josep Sunyol feia evident la voluntat de sumar i sintetitzar totes les opcions, la voluntat de ser el senyor Esteve i el seu fill Ramonet alhora.

La Rambla

Quan Josep Sunyol i Garriga va treure al carrer el periòdic *La Rambla*, l'1 de febrer de 1930, el sòl sobre el qual es va edificar era un terreny ben abonat. Els anys de la Dictadura de Primo de Rivera havien estat, per a la premsa d'actualitat política, de decadència relativa. No ho van ser, en canvi, per a la premsa esportiva. Ben al contrari. La premsa esportiva es va veure impulsada, d'una banda, per l'auge del fenomen esportiu que, a més de vàlvula d'escapament, es convertia sobretot en un fet quotidià. Les classes populars s'hi van incorporar, tant a la pràctica com a l'espectacle, en estendre's l'accés al lleure. Va créixer el nombre d'associacions esportives i, en conseqüència, la

²⁵ X. REGÀS, «L'Esport, propaganda nacional», *La Rambla de Catalunya*, I, núm. 13, 23 de juny de 1930.

demanda d'una premsa especialitzada va ser urgent. El nombre de butlletins i periòdics dedicats a la informació esportiva va arribar a unes noranta publicacions durant els anys vint.²⁶ *El Mundo Deportivo* va passar a ser bisetmanal l'any 1923 i, finalment, diari el 1929.

Si el periodista polític havia quedat forçosament hivernat, si més no, l'esportiu va viure un període de riquesa i modernització.

El periodisme esportiu era l'activitat més viva i dinàmica del país. Mentre que els periodistes d'informació política s'havien anquilosat sota el pes de set anys de dictadura, de notes oficioses i de censura —de trobar-s'ho tot fet—, el periodista esportiu viatjava, discutia, escrivia sense parar, opinava, polemitzava, censurava o elogiava a tort i a dret. No va ser pas per casualitat que, en arribar la República, quan la premsa va recuperar la seva llibertat d'acció i d'opinió, bona part dels càrrecs de responsabilitat de les redaccions catalanes fossin ocupats per periodistes esportius.²⁷

La Rambla de Sunyol va beure de les experiències de *La Raça* i *L'Esport català*, de la nòmina de periodistes que s'hi van formar, i del seu propi pas per *La Nau* i *La Nau dels esports*. Quan Sunyol es va iniciar com a editor del diari en què féu la síntesi de l'esport i la ciutadania que preconitzava, ho va fer havent acumulat prou experiència periodística i havent heretat un cabal periodístic esportiu notori. La premsa esportiva havia viscut durant els anys vint un dels seus períodes més prolífics i havia tingut una influència social notable en haver-se fet ressò i haver promogut el debat que hi havia a la societat sobre quin paper havien de tenir l'esport, el nacionalisme i la cultura.²⁸ Va créixer el nombre de capçaleres especialitzades i la informació esportiva també va guanyar presència en els periòdics d'informació general com *La Vanguardia*, *La Veu de Catalunya*, *El Diluvio*, *El Correo Catalán*, etc. No obstant això, el debat sobre el paper social i polític que havia de tenir l'esport i que Sunyol recollí a *La Rambla* a l'inici de la República amb un discurs regeneracionista i nacional s'havia fet, primerament, a *La Raça* i *L'Esport català*. Aquests dos periòdics van ser un model de premsa esportiva «genuïnament catalana que va tenir com a comú de-

²⁶ X. PUJADAS, i C. SANTACANA, *op. cit.*, p. 34.

²⁷ F. BURGUET, *op. cit.*, p. 63.

²⁸ X. PUJADAS, i C. SANTACANA, *op. cit.*, p. 37.

nominador l'impuls d'un discurs reivindicatiu de l'esport amateur, democratitzat, popular i nacional».²⁹

Aquests van ser els antecedents amb què es va trobar Josep Sunyol quan va entrar al periodisme de la mà de Rovira i Virgili (1882-1942). Aquest periodista, escriptor i polític havia iniciat la seva carrera periodística a *El Poble Català* fundat, precisament, pel grup d'Ildefons Sunyol i Jaume Carner quan van abandonar la Lliga Regionalista. La col·laboració entre Josep Sunyol i Antoni Rovira i Virgili va ser estreta i fructífera des que aquest darrer va treure el periòdic *La Nau*. I dos anys després, quan a partir del 7 d'octubre de 1929 van afegir-hi *La Nau dels esports*, com a suplement setmanal esportiu de *La Nau*. Josep Sunyol hi va escriure des del primer número, aparegut l'1 d'octubre de 1927. A *La Nau* hi tenia la columna «Del moment futbolístic», que va continuar, convenientment adaptada, de més concret a més general, a cadascun dels mitjans successius en què va escriure: a *La Nau dels esports* «Del moment esportiu» i a *La Rambla* «Del moment».

Des del seu primer comentari titulat «El que ens proposem», Sunyol va deixar clara la seva intenció.

[...] Sabem que en les seves planes [de *La Nau*] els assumptes d'esports seran plantejats després d'aplicar-los un acurat tractament d'higienització, per separar-ne tot allò que avui volta i desnaturalitza l'esport. Volem dir la veritat nua i crua i anomenar les coses pel seu propi nom. L'únic que no podrem fer, perquè no sabríem fer-ho, és separar de l'esport aquells sentiments purs tan estretament lligats amb el nostre esperit, que no hi ha força humana capaç de deslligar-los, encara que algunes vegades alguns inconscients o bé ignorants ho hagin intentat [...]».³⁰

En els seus articles, d'una periodicitat irregular, Sunyol va defensar els valors i l'ideari esportiu i de civilitat que procuraria dur a la pràctica des de la directiva del FC Barcelona i la presidència de la FCFA, i també com a diputat a les Corts espanyoles. El pas d'un setmanari a l'altre va ser degut al canvi de règim.

La vella i estimada *Nau dels esports* no era ja prou àmplia per encabir dintre les seves columnes esportives, tota l'ambició ciutadana que intentava informar-les, i

²⁹ X. PUJADAS, i C. SANTACANA, *L'esport és notícia. Història de la Premsa Esportiva a Catalunya (1880-1992)*, Barcelona: Diputació de Barcelona / Col·legi de periodistes de Catalunya, 1997.

³⁰ *La Nau*, I, núm. 1. 1 d'octubre del 1927, p. 2.

calgué pensar en una fulla de textura més intensa periodísticament, i d'eficàcia més vasta ideològicament. Aquesta fulla —afany nou, una mica audaç, potser, dintre del periodisme barceloní— era *La Rambla*. Caiguda la Dictadura, galvanitzada després d'un col·lapse de set anys, l'emoció civil que esdevenia altra vegada vot i veu, el nou periòdic volia ésser-ne un ressò viu i la seva gent —la nostra gent— provaria definitivament d'emmenar les masses esportives cap a una concreta aspiració ciutadana i, alhora en aquest despertar afanyós, intentaria posar, en la vida civil de Catalunya —agrisada de massa literatura, hermètica de l'excessiva doctrina— un corrent d'aire cordial, una vibració entusiasta i combativa, manllevada potser, en certa manera, de la lluita franca de l'estadi. Algú —ànima del nostre grup— sabé veure clares en aquells horitzons tèrbols i silenciosos de la Dictadura, les possibilitats enormes de dues paraules que a Catalunya encara calia lligar: Esport i Ciutadania. Això és: cercar una eficàcia social a tota aquella empena de la joventut que —impossibilitats per la violència els altres camins— esclatava, una mica estèril, en els nostres camps d'esports. No era —ni és— una batalla contra l'esport —força nova, exaltació del cos humà, amor noble a la lluita— agermanat a l'exercici generós i cordial de l'esperit. Era la brega muscular sobre l'estadi i la brega civil sobre l'asfalt de les ciutats. Les joves democràcies d'Europa n'oferien un exemple viu. Catalunya —poble europeu, d'aspiració europea— podia seguir-les en el ritme de les seves parades d'atletes i de les seves desfilades de ciutadans. I en aquesta hora de supremes responsabilitats ciutadanes, proclamem ben alt el lema Esport i Ciutadania. Quan diem Esport volem dir raça, entusiasme, optimisme, noble lluita de joventut. I quan diem Ciutadania, volem dir civilitat, catalanitat, liberalisme, democràcia, generositat, amplis afanys espirituals.³¹

L'article no anava signat. Però aquest *algú que hi sabé veure clares les possibilitats* de les dues paraules que encara calia lligar a Catalunya era, justament, Josep Sunyol i Garriga. El projecte, l'havia anat covant durant els seus anys a la FCFA i *La Nau* i a *la Nau dels esports*³² i així que el context polític va ser favorable, s'hi va llançar. Es tractava d'endegar la passió esportiva que havia pres a Catalunya, sobretot en la joventut, i encaminar-la cap a inquietuds de tipus cívic, perquè les seves energies no es quedessin únicament en l'àmbit esportiu³³ i no pas de barrejar la política amb l'esport.

³¹ *La Rambla de Catalunya*, II, núm. 46, 9 de febrer de 1931, pp. 14-15.

³² J. BADIA, *op. cit.*, pp. 88-89.

³³ F. BURGUET, *op. cit.*, p. 64.

[...] No volem barrejar l'esport i la política de tal manera que hom no sàpiga on comença l'un i on acaba l'altre. No volem que actuacions esportives ens serveixin de plataforma per a futures actuacions polítiques. No volem formar un partit esportiu-polític ni tampoc un partit polític-esportiu. Volem, únicament, després de reconèixer la força i la vàlua indiscutible del moviment esportiu català, contribuir, molt modestament, a endegar-lo. Anar contra aquest moviment és inconsciència. Intentar barrar-li el pas, una temeritat. És una riuada tan forta que s'endurà tot el que se li posi al davant. Cal, doncs, aprofitar aquest moviment esportiu de Catalunya.³⁴

Sunyol apel·lava al compromís cívic dels esportistes. Contestava la banalització de la seva imatge pública cridant-los a participar plenament i activa de totes i cadascuna de les campanyes que des de *La Rambla* es posaven en marxa, fos a favor de l'amnistia per als presos polítics pel *complot del Garraf*,³⁵ o fos per a muntar una obra de teatre destinada a recaptar fons per a pagar l'operació quirúrgica d'un jugador de futbol sense prou recursos.³⁶ L'esport i la ciutadania com a valors cívics complementaris i indestriables.

Com hem dit a la introducció, Josep Sunyol i Garriga era un burgès d'esquerres, republicà i catalanista, i que aquestes tres identitats barrejades prefiguraven una personalitat tan rica com complexa. Ara, havent espigolat la seva obra, hi podem afegir com a cloenda que també fou una figura incòmoda, i que és precisament aquesta incomoditat la que explica tant els seixanta anys de silenci que van seguir al seu assassinat com les dificultats per reivindicar-ne la memòria, el fet que explica que cap entitat ni el partit polític en què va militar no l'hagi reivindicat de manera plena i decidida.³⁷ Josep Sunyol no va renegar mai de la seva classe social, però per a la burgesia i per a la dreta va ser un polític d'esquerres que va malbaratar la fortuna del pare, va ser un republicà que va anar contra la monarquia i contra Espanya, baluard i mercat dels seus productes. I, no obstant això, tampoc ERC se l'ha fet mai seu, sigui per un excés de màrtirs en la formació, o bé sigui perquè, en el fons, Sunyol no va deixar mai de ser un burgès que vivia com un burgès. I encara menys l'ha reivindicat el periodisme; a pesar que Sunyol sempre va definir-se com a periodista, la professió

³⁴ *La Rambla*, I, núm. 3, 24 de febrer de 1930.

³⁵ *La Rambla*, I, núm. 4, 3 de març de 1930.

³⁶ BADIA, J. *op. cit.*, pp. 107-108.

³⁷ *Ibid*, p. 252.

l'ha tingut com un empresari que va fundar *La Rambla*. Josep Sunyol va ser tothora conscient de la incomoditat que generava.

[...] Sé que em serà molt difícil fer-me escoltar, més per la natural modèstia de la meua veu isolada, que no pas —tot i ésser prou gran— per l'estrèpit del lamentable escàndol actual. Però això no serà un fre per a mi, davant la imperiosa necessitat de parlar en aquests moments. M'hi obliga la meua consciència de catalanista republicà allunyat de tota passió partidista, d'home que no té altra ambició personal que la de servir modestament la causa de Catalunya. Només invoco, per fer-me escoltar, la meua posició de patriota i d'home que ha adoptat una posició independent tot i saber que és la més incòmoda, contràriament al que pugui creure la gent simplista. I és la més incòmoda perquè aquesta independència de criteri i d'actuació, que no permet coincidir amb la ideologia dels partits en lluita, sol posar, gairebé sempre, en situació de rebre les censures d'uns i altres...³⁸

³⁸ *La Rambla*, II, núm. 102, 28 de desembre de 1931.